

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านม่วง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

People's Participation in the Community Justice Network: A Case Study of Tambon Bannkhong in Potharam District of Ratchaburi Province

ธนิดา หิรัญคำ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน 2) กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน 4) ค้นหาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ รวมจำนวน 14 คน โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นวิธีการหลักในการรวบรวมข้อมูล โดยมีแนวประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลตามขอบเขตเนื้อหาการศึกษา และใช้การสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า

1. สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วย
 - 1.1 การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

ขึ้นในชุมชนของตนเอง

- 1.2 การระดมความร่วมมือและถูกชักชวนจากผู้นำชุมชน ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 1.3 การรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่อชุมชน
2. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ได้แก่
 - 2.1 การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา
 - 2.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน
 - 2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
 - 2.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน มีดังนี้
 - 3.1 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ
 - 3.2 ด้านผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ มีศักยภาพสามารถรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา

*สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

3.3 ด้านประชาชน และ

3.4 ด้านแรงจูงใจ ที่จะได้รับประโยชน์
จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

คำสำคัญ: เครือข่ายยุติธรรมชุมชน การมีส่วนร่วมของ
ประชาชน, ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

Abstract

The purposes of this research were to study: 1) the study of people's motive to participate in the community justice network in Tambon Bannkhong of Potharam District in Ratchaburi Province. 2) the study of people's participation process in the community justice network. 3) the examining of factors leading to the achievement of people's participation in the community justice network; and (4) the discovering of problems and obstacles in the community justice network participation, and their solutions. The research made use of qualitative methods as its research methodology which included the in-depth interview and focus group which fourteen key informants.

The research found that the grounds for the people's participation in the community justice network were: (1) the people's perception and realization about the problems in their community; (2) the mobilization for cooperation and persuasion made by community leader; (3) the people's perception about their rights and obligations in the community. Referring to the approaches for people's participation in the community justice network were: (1) the participation in problem identifications; (2) the participation in planning process for finding the

solutions; (3) the participation in co-operations; and (4) the participation in monitoring and evaluating the operations. According to the factors leading to the achievement of people's participation in the community justice (1) the government's supports; (2) the knowledge, experience and leadership of the community's; (3) the people's knowledge; and (4) the motivation for people's participation in the developmental activities and projects.

Keywords: Community Justice Network, People's Participation, Restorative Justice

บทนำ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอันเป็นกระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามตัวบทกฎหมาย ที่เน้นกระบวนการดำเนินงานเชิงคดี (Case-processing) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ศาล รวมไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมโดยทั่วไปแล้วกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักนั้นจะใช้เวลาาน และมีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมของภาครัฐที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้กระทรวงยุติธรรมผู้มีภารกิจหลักในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมจึงเล็งเห็นว่ายังมีภารกิจด้านงานยุติธรรมของสังคมอีกมากที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของรัฐจะสามารถดำเนินการได้สำเร็จครบถ้วน ครอบคลุม และได้ผลดียิ่งขึ้นหากได้ดำเนินการเพิ่มมิติใหม่ ๆ ได้แก่ มิติความร่วมมือข้ามกระทรวง หรือ ข้ามสังกัดหน่วยงาน ซึ่งหมายถึงการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในระดับท้องถิ่นที่เราเรียกว่า “ยุติธรรมชุมชน” (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2551: 17 - 18) เพื่อเป็นการสอดคล้องการเปิดรับ

การมีส่วนร่วมของประชาชน กระทรวงยุติธรรมจึงจัดตั้งโครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เปิดให้ประชาชน กลุ่มหรือองค์กรที่สนใจ และสมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสานความร่วมมือในการเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรม ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกระทรวงยุติธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชน (สำนักงานยุติธรรมจังหวัดขอนแก่น, 2556)

ตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 10 หมู่บ้านมีการผสมผสานกันของเชื้อชาติภายในชุมชน แต่ยังคงหลงเหลือประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามอยู่มากมาย อย่างไรก็ตาม ชุมชนก็ประสบปัญหาต่าง ๆ และความขัดแย้งเข้ามาสู่ชุมชนมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ทุพภิกขภัยในกลุ่มบุคคลชนชั้นแรงงาน เด็ก และเยาวชน ปัญหาความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ในด้านที่ดินที่อยู่อาศัยที่ลูกหลานที่ดิน ด้านสาธารณสุขโรคปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว และความขัดแย้งกันด้านอื่นๆ อีกที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ภาครัฐจึงได้โดยกระทรวงยุติธรรมได้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในลักษณะ “หุ้นส่วน” เพื่อคนในชุมชนซึ่งมีความใกล้ชิด และมีส่วนได้เสีย ได้ดูแลความสงบเรียบร้อยและรักษาผลประโยชน์ของชุมชนนั้น ๆ จึงทำให้เกิดเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนของตำบลบ้านฆ้อง ที่สามารถบริหารจัดการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ดำเนินการคลี่คลายความขัดแย้งในชุมชนของตนจนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและมีความเข้มแข็งจนสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ในปัจจุบัน (ชุมชนบ้านบ่อมะกรูด / ตำบลบ้านฆ้อง, 2556)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน
2. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

4. ค้นหาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นยุติธรรมชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการยุติธรรมชุมชน มีผลงานเป็นที่รูปธรรมเป็นตัวอย่างให้แก่ชุมชนอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน

2. ด้านเนื้อหาสาระ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนโดยเนื้อหาในการศึกษามีดังนี้

2.1 ศึกษาสาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

2.2 ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

2.3 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

2.4 ค้นหาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิค Snow ball ในความสัมพันธ์ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านผึ่ง ด้วยการคัดเลือกจากคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนและถามหาผู้มีส่วนร่วมรายถัดไปเพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับแนวทางการศึกษา จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ในการศึกษา ประชากรเป้าหมายจึงประกอบด้วย

2.1 คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 6 คน

2.2 เจ้าหน้าที่จากกรมคุมประพฤติจังหวัดราชบุรี จำนวน 2 คน

2.3 ประชาชนผู้เข้าร่วมเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ตำบลบ้านผึ่ง จำนวน 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 สัมภาษณ์ (Interview) การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นวิธีการหลักในการรวบรวมข้อมูล โดยมีแนวประเด็นคำถามที่ได้เตรียมไว้แล้วเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับแนว ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเทคนิคที่ประยุกต์มาจากการสัมภาษณ์ที่นิยมนำมาใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่มและสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์โดยวิเคราะห์ทั้งระหว่างการวิจัยและสิ้นสุดการวิจัย มีการจัดหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูล ทำการประมวลผลข้อมูลและเขียนสรุปผลการศึกษารายละเอียดเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

การศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษา ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านผึ่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า

สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านผึ่ง อำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี มีสาเหตุสำคัญ 3 ประการดังนี้

1) การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนได้ประสบปัญหาร้ายแรงในเรื่องการแพร่ระบาดของยาเสพติด และความขัดแย้งอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจากปัญหาได้ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนเอง ทำให้ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายและดำเนินกิจกรรมการควบคุมอาชญากรรมและแก้ไขปัญา โดยมีภาคีรัฐบาลเข้ามาดำเนินการส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้านงานอำนวยความยุติธรรมในชุมชน

2) การระดมความร่วมมือและถูกชักชวนจากผู้นำชุมชน การดำเนินกิจกรรมด้านงานยุติธรรมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนผู้มีส่วนได้-เสีย ผู้นำซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในชุมชนมากที่สุด จึงประชาสัมพันธ์เพื่อระดมความร่วมมือของประชาชนในชุมชน และร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดและปัญหาความขัดแย้งอื่นๆ จึงคลี่คลายลงตามลำดับ

3) การรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่อชุมชน ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนต่างรับรู้และเห็นถึงความสำคัญของการช่วยเหลือ ดูแล ป้องกันชุมชนของตนเองจากปัญหาเสพติดและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อีกทั้งตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ประกอบกับนโยบายกระจายการอำนวยความยุติธรรมสู่ชุมชนของกระทรวงยุติธรรม โดยต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตามหลักที่ว่า “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” จุดประสงค์ต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ดูแล ป้องกัน และให้ความช่วยเหลือด้านงานอำนวยความยุติธรรม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

เครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มี 4 ชั้น ได้แก่

1) มีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา ผู้นำชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ซึ่งปัญหานี้อาจนำไปสู่ความล่มสลายของชุมชน จึงได้ชักชวนสมาชิกในชุมชนที่เห็นถึงผลเสียหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง มาร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไข

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนเมื่อประชาชนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการที่คณะกรรมการที่อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนครั้งนี้ จึงหารือกันเพื่อหาแนวทางและร่วมกันวางแผนในการรับมือและจัดการกับปัญหา เช่น ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้องได้วางแผนต่อสู้กับปัญหายาเสพติดในพื้นที่โดยใช้ 3 ยุทธศาสตร์หลักดังนี้

3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนริเริ่มจากชุมชนบ้านบ่อมะกรูด เมื่อคณะกรรมการและฝ่ายราชการที่สนับสนุนให้ความช่วยเหลือมองเห็นถึงความสำเร็จในความสามารถแก้ปัญหาในพื้นที่ได้จริง และรวมตัวกับหมู่บ้านอื่นๆ อีก 9 หมู่บ้านจึงเกิดเป็นยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้องในปัจจุบันดำเนินการเป็นศูนย์กลางการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยผลงานที่ผ่านมาได้มีการไกล่เกลี่ยมาแล้วมากกว่า 1,000 ข้อพิพาท มีการจัดกิจกรรมด้านยาเสพติดมาอย่างต่อเนื่องตามยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ มีการจัดตั้งคณะกลองยาว ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมดั้งเดิมของลาวเวียง เป็นการรวมกลุ่มฝึกฝนเด็ก เยาวชน และสมาชิกทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมในคณะกลองยาวของชุมชน มีการพัฒนาออกแสดงตามงานต่าง ๆ ที่มีการว่าจ้างเพื่อสร้างรายได้เล็กน้อย ๆ อีกทางหนึ่ง กิจกรรม

ข้างต้นเป็นความตัวอย่างการดำเนินงานที่เห็นเป็นรูปธรรม สามารถเป็นแบบอย่างให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนอื่นๆ

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การประเมินผลการปฏิบัติงานโดยตัวของคณะกรรมการเองและจากตัวแทนสมาชิกในหมู่บ้าน จะมีการจัดการประชุมคณะปฏิบัติงานกันทุก วันที่ 10 ของเดือน หรือ 2 เดือน 1 ครั้ง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 4 ปัจจัยดังนี้

1) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐได้กำหนดนโยบายสนับสนุนกิจกรรมการสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม และการติดตามประเมินผล

2) ด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์ มีความเป็นผู้นำ มีความน่าเชื่อถือ มีศักยภาพสามารถรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ปัญหา มีความจริงใจและมีความเป็นผู้นำในท้องถิ่น

3) ด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นภายใน ชุมชนของตน มีประสบการณ์ เป็นฝ่ายตัดสินใจเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์

4) ด้านแรงจูงใจโดยประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโครงการพัฒนาต้องสนองต่อความต้องการของประชาชน เมื่อได้สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับสมาชิกภายในชุมชนได้แล้วต่อไปหากมีการขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นภายในชุมชนชาวบ้านก็จะมีภาวะกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วม และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ด้วยความเต็มใจ และตั้งใจ

ปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการมีส่วนร่วมในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่ามี 3 ด้าน

1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนปัญหา

และอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่คือ สมาชิกในชุมชนยังไม่มี ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่แท้จริงของ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง บางส่วนยังไม่เปิดใจ เพราะยังไม่เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ตนเอง จะได้รับการเข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน

2) อุปสรรคด้านด้านสถานที่ตั้งศูนย์ยุติธรรม ชุมชนตำบลบ้านฆ้อง ที่ย้ายศูนย์ยุติธรรมชุมชน จากที่ตั้งเดิมให้ไปอยู่ที่ตั้งของเทศบาลตำบลบ้านฆ้อง จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่นขึ้น เนื่องมาจากการแข่งขันอำนาจกันระหว่างนักการเมืองในท้องที่ซึ่งมี 2 ฝ่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของศูนย์ ยุติธรรมชุมชน ข้อเสนอแนะ

3) อุปสรรคด้านอิทธิพลของนักการเมือง ท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ ที่เข้ามาแทรกแซงการดำเนินงาน ปราบปรามยาเสพติดของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ตั้งแต่ การขอให้คณะกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนให้เห็น แก่ตนเอง หรือในระดับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เปลี่ยนรูปคดี จากยาเสพติดเป็นคดีการพนันที่มีโทษน้อยกว่า ซึ่งเป็น อุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานปราบปรามยาเสพติด ในท้องที่ และทำให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบล บ้านฆ้องอ่อนแอลง

แนวทางในการแก้ไขปัญหา

1) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของศูนย์ ยุติธรรมชุมชน คณะกรรมการควรจัดการประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้แก่สมาชิกในชุมชนได้รับทราบ จัดการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกเปิดใจ และอยากเข้ามามีส่วนร่วมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชน มากขึ้น

2) ด้านที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง ควรมีการตกลงกันระหว่างฝ่ายต่างๆ ในเครือข่ายให้ ชัดเจน เพื่อเป็นการเห็นพ้องต้องกันและลดความขัดแย้ง ควรจัดให้มีการออกเสียงเลือกกว่าควรให้ศูนย์ยุติธรรม ตั้งอยู่ที่ใด เพื่อความสบายใจของทุกฝ่ายและความราบรื่น

ในการปฏิบัติงาน

3) ด้านการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรม ชุมชน ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันในด้านการ ปฏิบัติงานระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน หน่วยงาน ภาครัฐ และฝ่ายนักการเมืองท้องถิ่น ให้ทราบถึงบทบาท และหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไป แบบช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน และหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ภายใต้อาณัติของฝ่ายที่ไม่เข้าใจซึ่งกันและกันและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุดในการดำเนินงานด้านงานยุติธรรมชุมชน และสร้าง ความเข้มแข็งให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน เครือข่ายยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษา ยุติธรรมชุมชน ตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรม ชุมชน ประกอบด้วย 1) การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่ เกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากชุมชนได้ประสบปัญหาร้ายแรง เรื่องการแพร่ระบาดของยาเสพติด และความขัดแย้ง อื่นๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจากปัญหาได้ส่งผลกระทบต่อสมาชิก ในชุมชนเอง 2) การระดมความร่วมมือและถูกชักชวน จากผู้นำชุมชน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมด้านงาน ยุติธรรมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน ผู้มีส่วนได้-เสีย ผู้นำซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ จากสมาชิกในชุมชนมากที่สุด จึงประชาสัมพันธ์เพื่อ ระดมความร่วมมือของประชาชนในชุมชน และร่วมกัน คิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด และปัญหาความขัดแย้งอื่นๆ ก็คลี่คลายลงตามลำดับ 3) การรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่อชุมชน เนื่องจากนโยบาย กระจายการอำนาจความยุติธรรมสู่ชุมชนของกระทรวง ยุติธรรม โดยต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการยุติธรรมตามหลักที่ว่า “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” ด้วยจุดประสงค์ต้องการให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ดูแล ป้องกัน และให้ ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดในชุมชนเพื่อให้คนเหล่านั้น

สามารถกลับมาเป็นคนดีของชุมชน และสังคมต่อไป มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุวพันธ์ วุฒิเมธี (อ้างถึงใน ศิริพร พรธพัฒน์กุล, 2555: 29) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการให้โอกาสประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเองที่จะนำมาซึ่งสภาพ ความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น และความรับผิดชอบต่อชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายของ กาญจนา แก้วเทพ (2530 อ้างถึงใน อัญชลี ทารุฤทธิ์, 2547: 12) ซึ่งกล่าวไว้ว่า เครือข่ายประชาชนเป็นรูปแบบ หนึ่งของการประสานงานกันระหว่างบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กร เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

กระบวนการมีส่วนร่วมในเครือข่ายยุติธรรม ชุมชนตำบลบ้านฮ่อง พบว่ามี แนวทางกระบวนการ มีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ทศนีย์ ไทยาภิรมย์ (2526 :15) ที่กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของ ปัญหา การที่ผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของ ปัญหาหาสาเหตุที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และได้ชักชวน สมาชิกในชุมชนที่เห็นถึงผลเสียหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยตรงจากปัญหาหาสาเหตุที่ขณะนั้นส่งผลกระทบไป ทุกภาคส่วนในชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน เมื่อประชาชนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการที่ คณะกรรมการที่อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในงานยุติธรรม ชุมชนครั้งนี้ จึงหารือกันเพื่อหาแนวทางและร่วมกัน วางแผนในการรับมือและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานต่างๆ ร่วมกันของเหล่าคณะกรรมการ แนวร่วมเยาวชนและสมาชิกในชุมชน ศูนย์ยุติธรรม ชุมชนตำบลบ้านฮ่องและการที่ได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากภาคเอกชนอื่น ๆ และหน่วยงานราชการ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ

ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฮ่อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จึงส่งผลให้ประสบความสำเร็จเป็นชุมชน ตัวอย่างด้านการจัดการความยุติธรรมในชุมชน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมี ส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ตำบล บ้านฮ่อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีความ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปาริชาติ วิสัยเสถียร และคณะ (อ้างถึงใน นาทยา แท่นนิล, 2555: 29) ซึ่งผลการ ค้นหาคพบว่า ปัจจัยหลักในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ตำบลบ้านฮ่อง ที่ขับเคลื่อนยุติธรรมชุมชนให้มีความ เข้มแข็งมีดังนี้ สามารถอธิบายได้ 4 ปัจจัย ดังนี้ 1) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐได้กำหนด นโยบายสนับสนุนกิจกรรมการสร้างช่องทางการ เข้ามามีส่วนร่วมและการติดตามประเมินผล 2) ด้านผู้นำ ชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์ มีความเป็นผู้นำ มีความน่าเชื่อถือ มีศักยภาพสามารถ รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา มีความ จริจใจและมีความเป็นผู้นำในท้องถิ่น 3) ด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในปัญหา ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตน มีประสบการณ์ เป็นฝ่าย ตัดสินใจเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์ 4) ด้าน แรงจูงใจ โดยประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้า มามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา โครงการพัฒนา ต้องสนองต่อความต้องการของประชาชน

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในเครือข่าย ยุติธรรมชุมชน ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่อยู่ใน ส่วนการดำเนินการในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนซึ่งมาจาก หลายด้านด้วยกัน 1) ปัญหาการดำเนินงานส่วนของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน สมาชิกในชุมชน ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน 2) ปัญหา ด้านสถานที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฮ่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการดำเนินงานของศูนย์ ยุติธรรมชุมชน 3) อุปสรรคด้านการที่นักการเมืองเข้ามาแทรกแซงการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณภายในพื้นที่ชุมชนและหมู่บ้านที่มีการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความหลากหลาย และเกิดประโยชน์ในการพัฒนางานยุติธรรมชุมชนต่อไป

2) ควรมีการศึกษาเงื่อนไขการจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเมื่อมีการขยายตัวเข้าสู่ในระดับเทศบาล

ตำบล จังหวัด เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินงานในพื้นที่อื่นๆ

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน กับชุมชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาและนำมาปรับใช้ในการพัฒนางานยุติธรรมชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. (2551). **ยุทธธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุทธธรรม.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.
- ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์. (2526). **การพัฒนาชุมชน: วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชุมชน.** นิตยสารกรมประชาสัมพันธ์. นิตยสารกรมประชาสัมพันธ์. นิตยสารกรมประชาสัมพันธ์.
- นิตยา แท่นนิล. (2555). **รูปแบบของกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในการจัดการเกษตรและอาหารปลอดภัยในจังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วีระกิตติ์ หาญปริพรรณ์ และคณะ. (2551). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุทธธรรมชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนคลองจรเข้้อย ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา.** รายงานวิจัยการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารระดับกลาง รุ่นที่ 7 กระทรวงยุติธรรม.
- ศิริพร พรรณพัฒนกุล. (2555). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะ ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยฝั่งตะวันตก ในพื้นที่ตำบลหนองใหญ่ อำเภอมือ จังหวัดสมุทรสงคราม.** การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2558 จาก <http://www.magrood.com/index.php?page=alias-56>
- สำนักงานยุทธธรรมจังหวัดขอนแก่น. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2556 จาก http://khonkaen.moj.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=113
- อัญชลี หาญฤทธิ์. (2547). **กระบวนการจัดการป่าชุมชนโดยเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.